

NESPUTANI UM

NESPUTANI UM

Takuan Soho

BEOGRAD
2019.

Naslov originala:

Unfettered mind

Takuan Soho

© Copyright na prevod za Srbiju

Babun

Prevod

Zvonimir Baretić

Lektura

Dragan Paripović

Štampa

Zuhra

Tiraž: 1000

ISBN 978-86-80792-22-4

SADRŽAJ

Predgovor 9

Uvod 13

PRVI DEO

Tajanstveni zapis
o nepomičnoj mudrosti 19

DRUGI DEO

Jasan zvuk dragulja 51

TREĆI DEO

Letopis o maču Taia 85

Napomene 103

Bibliografija 110

Posvećeno Gariji Mileru Haskinsu

PREDGOVOR

Mač, za koji nas na Zapadu podstiču da ga raskujemo u raonik, kao i ispravne tehnike i mentalne sposobnosti u njegovom korišćenju, glavne su teme tri eseja predstavljena ovom prilikom. Te eseje, od kojih su dva upućena majstoru mačevanja, napisao je zen monah Takuan Soho koji se zavetovao na prosvetljenje i spasenje svih osećajnih bića. Malo je verovatno da će čitaocu sa Zapada odmah biti jasno kakvog je posla imao jedan sveštenik budizma s oruđem uništenja i save-tima o njegovoj efikasnijoj upotrebi.

Dugo su mač i duh blisko povezani kod Japanaca. U istoriji i mitologiji mač figurira kao oruđe života i smrti, čistote i časti, autoriteta, pa čak i bo-žanskog. Istorijski, posedovanje gvođenog mača je pomoglo u odbrani ostrva od najeзде migranata s azijskog kopna u II i III veku, što je bio uspeh koji je mač uzdigao do obrednog predmeta, kao simbol pobeде. Mitološki, to je bio mač nađen u *Jamata no Oroćiju*, zmajolikoj zmiji koju je ubio Bog oluja,

i koji je najposle postao jedna od tri carske regalijske, simbol moći i čistote koji su Japanci duboko poštovali približno dve hiljade godina. Praktično je samurajska klasa, s mačem o boku s jedne strane a duhovnošću s druge, nadahnula mnoge od trajnih vrednosti Japana.

Ta povezanost nije iščilila preobraćenjem samuraja u druge profesije pre nešto više od jednog veka. Čak se i danas izvamredno retko kovanje novog japanskog mača odvija u uzvišenoj duhovnoj atmosferi. Samom radu prethode molitve odgovarajućim božanstvima i pročišćujući rituali, a obred se izvodi u prikladnoj odeći i s duboko poštujućim stanjem duha iznutra. Od vlasnika mača se očekuje da uzvrat na tu veliku sreću sličnim mentalnim stanjem; i stvarno, kad ga japanski biznismen u tišini svog doma oslobađa omotača, izvlači iz korica i blagim pokretima nanosi na oštricu prašak protiv rđe, to se smatra nekom vrstom meditativnog udubljanja a ne samo dokonim divljenjem jednom umetničkom delu.

Mač, duhovno vežbanje i nesputan um su glavne stavke kojima se bave ti eseji. S trudom i strpljenjem, podseća nas autor, oni bi trebalo da postanu jedno. Na nama je da vežbamo, da vežbamo sa svim što nam je na dohvat ruke, sve dok neprijatelj u vidu sopstvenog besa, oklevanja i pohlepe ne budu posečeni brzinom i odlučnošću zamahnutog mača.

Postoji nekoliko izdanja ovde uključenih radova, ali čini se da se oni značajno ne razlikuju. Ja

sam zasnovao ove prevode na tekstovima sadržanim u *Nihon no Zen Goroku* (13. tom), koji pak koristi one sadržane u *Takuan Ošo Zenšu*, koji je objavila *Takuan Ošo Zenšu Kanko Kai*.

S velikim uvažavanjem voleo bih iskreno da se zahvalim gđi Agnes Jangblad koja mi je pomogla u prevođenju delova teksta s kojima sam imao najviše teškoća; Džonu Siskou za njegovo ohrabrivanje i sugestije; kao i prof. Džeju Rubinu i Teruko Ćin s Univerziteta Vašington za ispomoć u propratnom materijalu s razdaljine od preko šest hiljada kilometara. Bilo koja, ili bolje rečeno, sve greške idu meni na dušu.

Uvod

Takuan Soho je bio zen monah, kaligraf, slikar, pesnik, baštovan, majstor čajne ceremonije i, možda, tvorac turšije koja čak i danas nosi njegovo ime. Njegovi spisi su bili čudesni (sakupljeni radovi tvore šest tomova) i služili su kao vodič i nadahnuće japanskom narodu u protekla tri i po veka, baš kao i danas. Takuan je bio savetnik i uzdanica onih gore i dole; on kao da se kretao slobodno u svim društvenim slojevima, te je davao savete šogunima i caru a, u skladu s legendom, bio je i blizak prijatelj i učitelj mačevaoca Mijamota Musašija. Izgleda da je ostao imun na slavu i popularnost, a kad se primakao smrti, uputio je svoje učenike, „Spalite moje telo na planini iza hrama, pokopajte ga i pođite kući. Nemojte da čitate sutre, ne održavajte obrede. Ne primajte poklone ni od monaha ni od svetovnjaka. Neka monasi nose svoju odeždu, obeduju svoje obroke i nastave uobičajeno kao svakog dana.“ U poslednjem trenu, on je napisao kineski karakter *jume* („san“), odložio četkicu i umro.

Takuan se rodio 1573. u selu Izušiju, provincija Tađima, u oblasti s puno snega i planinske izmaglice. Izuši je selo dovoljno staro i pominje se u ranim istorijama Japana, *Kodiki* (712) i *Nihon-gi* (720), a krajolik oko njega je prošaran ostacima prohujalih vremena, drevnim grobnim humkama i krhotinama grnčarije izuzetne starosti. Iako se rodio u samurajskoj porodici iz klana Miura na vrhuncu stopedesetogodišnje nesloge u zemlji, Takuan je stupio u manastir u svojoj desetoj godini i podvrgao se učenju budističke sekte *đodo*, zatim se u četrnaestoj godini priklonio sistemu vežbanja zenbudističke sekte *rinzai*, da bi u tridesetpetoj, što je bilo bez presedana, postao iguman Daitokuđija, glavnog zenbudističkog hrama u Kjotu.

Godine 1629. Takuan je bio uključen u ono što je nazvano „Afera purpurne odežde“, kad se suprotstavio šogunovoj odluci kojom je caru bilo uskraćeno pravo da dodeljuje visoke sveštene činove i položaje. Zbog tog suprotstavljanja, on je bio prognan u današnju prefekturu Jamagata u dalekom zaleđu na severu, gde su bili napisani prvi i poslednji esej ove knjižice. Posle šogunove smrti bio je obuhvaćen opštom amnestijom i vratio se u Kjoto 1632. Tokom sledećih godina se sprijateljio i podučavao zenu Go-Mizuna, vrlo uticajnog cara koji se odrekao trona, a toliko je općinio novog šoguna Tokugava Iemitsua koji je neprekidno vapijao za njegovim prijateljstvom da je podigao hram Tokai 1638. Ali, iako se družio sa šogunom i carem, on se nepopustljivo klonio političkih svađa u koje

su tako često bili uključeni šogunat i hrizantemin tron.

Rečeno je da je Takuan do samog kraja sledio svoj nezavisan, ekscentričan i ponekad bolan način. Njegova snaga i čvrstina vidljivi su u njegovoj kaligrafiji i slikarstvu, kao i u esejima koji slede, a zanimljivo je da možda možemo iskusiti karakter tog čoveka ukoliko jednostavno probamo *takuan-zuke* – turšiju od džinovske japanske rotkve.

Njegov život mogao bi sažeto da se iskaže pomoću njegovog upozorenja, „Ako sledite sadašnji svet, okrenućete leđa Putu; ako ne biste da okrenete leđa Putu, onda ne sledite svet.“

Rečeno je da je Takuan težio da duhom zena protka svaki aspekt života koji ga je zanimao, počev od kaligrafije, poezije i baštovanstva, pa do umetnosti u najširem smislu. To je uradio i s veštinom mačevanja. Živeći tokom poslednjih dana nasilnih feudalnih sukoba – koji su kulminirali, suštinski, s bitkom kod Sekigahare 1600. godine – Takuan je bio upoznat ne samo s mirom i uzvišeñošću umetnika i majstora čajne ceremonije, nego i sa suočavanjima ratnika i generala s pobedama i porazima. Među potonjima su bile tako različite ličnosti kao Išida Mitsunari, moćan general koji je podržavao Tojotomi Hidejošija; Kuroda Nagamasa, *daimjo* hrišćanin koji je isplanirao Mitsunarin pad; i pogotovo njegov prijatelj Jagju Munenori, čelnik mačevalačke škole Jagju Šinkage i učitelj dva pokolenja šoguna. Takuan se obraćao tim ljudima i tim vremenima, ali ništa manje ni drugima.

Od tri eseja uključena u ovaj prevod, dva su bili poslanice: *Fudoćišinmjoroku*, „Tajanstveni zapis o nepomičnoj mudrosti“, napisana Jagju Munenoriju; i *Taiaki*, „Letopis o maču Taia“, napisan možda Munenoriju ili pak Ono Tadakiju, čelniku mačevalačke škole *Ito* i službenom instrukturu šogunove porodice i bliskih pratilaca. Nejasno je pod kojim su okolnostima napisane, iako iskren savet i više konfucijanski prekora Munenoriju na kraju *Fudoćišinmjorokua* pridodaju drugu zanimljivu i unekoliko zbunjujuću dimenziju tom delu.

U celini gledano, sva tri eseja su upućena samurajskoj klasi i svi teže sjedinjenju duha zena s duhom mača. Dat savet je mešavina praktičnih, tehničkih i filozofskih aspekata sučeljavanja. U pojedinačnom i uopštenom smislu, čovek bi mogao reći da se *Fudoćišinmjoroku* ne bavi samo tehnikom, nego i odnosom „malog ja“ sa Sopsstvom tokom sučeljavanja i načinom na koji pojedinac može postati objedinjena celina. *Taiaki*, s druge strane, više se bavi psihološkim aspektima odnosa između „malog ja“ i ovog drugog. Utaknut između njih, Reirošu, „Jasan zvuk dragulja“, bavi se bazičnom prirodom ljudskog bića, time kako jedan mačevalac, *daimjo* – ili bilo koja druga osoba – može da razlikuje ispravno od onog što je najobičnija sebičnost i kako da razume onaj bazični problem uvida kad i kako da umre.

Sva tri eseja okreću pojedinca samospoznaji i otuda umeću življenja.

Mačevalaštvo, kao izraz čiste tehnike i meditativni zen, dugo su postojali u Japanu. Zen se čvrsto ustalio pred kraj XII veka. Oni su s Takuanom postigli pravo sjedinjenje, te su njegovi spisi i pogledi na mač izuzetno uticali na pravac koji je veština japanskog mačevanja poprimila od tog vremena do naših dana jer se mačevanje još uvek zdušno upražnjava i odražava značajan spektar japanskog pogleda na život. Čvrsto uspostavljajući jedinstvo zena i mača, oni su uticali na spise velikih učitelja tog vremena i pojavu dokumenata koji nastavljaju da se čitaju i primenjuju, kao što su *Heiho Kadenšo* Jagjua Munenorija i *Gorin no Šo* Mijamota Musašija. Stilovi tih ljudi su se razlikovali, ali njihovi zaključci ispredaju zajedno jedan uzvišeni nivo uvida i razumevanja, bilo da su iskazani Musašijevom „slobodom i spontanošću“, Munenoriјevom „uobičajenom svešću koja ne zna za pravila“ ili Takuanovim „nesputanim umom“.

Za Takuana, vrhunac nisu bili smrt i uništenje, već pre prosvetljenje i spasenje. Sučeljavanje u stanju „ispravnog“ uma neće samo podariti život, nego će ga i obogatiti.

Prvi deo

**Tajanstveni zapis
o nepomičnoj mudrosti**

MUKE PREBIVANJA U NEZNANJU

Pojam *neznanje* znači odsustvo prosvetljenja. Drugim rečima, opsena.

Mesto prebivanja podrazumeva mesto gde se um zaustavlja.

Kaže se da u budističkoj praksi postoje pedeset dva stanja, a unutar njih je mesto zvano *mesto prebivanja* gde se um zaustavlja na jednoj stvari. Prebivanje znači zaustavljanje, a zaustavljanje znači da je um zadržan nečim, što može biti bilo šta.

Govoreći jezikom vaše ratničke veštine, u trenutku kad uočite mač koji se kreće da vas udari, ako pomislite da ga baš tad presretnete, um će vam se zaustaviti na maču baš u tom položaju, te zamišljenu kretnju nećete izvršiti i protivnik će vas poseći. To je ono što se podrazumeva pod zaustavljanjem.

Iako vidite mač koji se kreće da vas udari, ako vam se um nije zadržao na njemu i usklađujete se s ritmom napredujućeg mača; ako ne razmišljate o tome kako da udarite protivnika i u vama nema nikakve misli ili prosuđivanja; ako vam um u tre-

nutku kad ugledate zamahnut mač nije ni najmanje zadržan njime i ulazite pravo u protivnika i silom mu ga istržete - mač koji se spuštao da vas poseče postaće vaš i, štaviše, biće mač koji seče vašeg protivnika.

U zenu se to zove „Zgrabiti koplje i probosti čoveka koji je došao vas da probode“. Koplje je oružje. Suština toga je da mač koji otimate od protivnika postaje mač koji seče njega. To je ono što vi u vašem stilu nazivate „ne-mač“.

Bilo neprijateljevim udarcem ili vašim probadanjem, bilo čovekom ili mačem koji udara, bilo telesnim položajem ili ritmom – ako vam je um odvrćen na bilo koji način, vi nećete uspeti u svom naumu i, shodno tome, bićete posečeni.

Ako stanete pred protivnika, um će vam biti obuzet njime. Um ne bi trebalo da zadržavate u sebi. Učvršćivanje uma u telu je nešto što se radi samo na početku vežbanja, kad je čovek početnik.

Mač može da obuzme um. Ako se umom uključite u ritam borbe, on može biti obuzet i time. Ako se umom vežete za svoj mač, on može biti obuzet i njime. Zaustavljanjem uma na bilo kom od tih mesta, vi postajete prazna ljuštura. Vi sami sigurno se prisećate takvih situacija. Za njih se može reći da su primenljivi na budizam.

U budizmu to zaustavljanje uma zovemo *opse-na*. Prema tome kažemo, „Muka prebivanja u neznanju“.

NEPOMIČNA MUDROST SVIH BUDA

Nepomičan znači nepokretan.

Mudrost znači mudrost razuma.

Iako se mudrost naziva nepomična, to ne podrazumeva ništa bezosećajno, poput drveta ili kamena. Ona se kreće budući da je um navikao da se kreće: napred ili nazad, levo ili desno, u deset pravaca i osam tačaka; a um koji se uopšte ne zaustavlja zove se *nepomična mudrost*.

Fudo Mjoo drži mač u desnoj ruci, a konopac u levoj.¹ On kezi zube, a očima besno seva. On stoji čvrsto, spreman da porazi zle duhove koji osujećuju Budistički zakon. On je oblikovan u vidu zaštitnika budizma i otelovljenje je nepomične mudrosti. To je ono što se pokazuje živim bićima.

Kada ugleda taj oblik, običan čovek se uplaši i ne pada mu na pamet da postane neprijatelj budizma. Čovek kome je blisko prosvetljenje razume da je to manifestacija nepomične mudrosti koja razgoni sve opsene. Za čoveka koji može učiniti svoju nepomičnu mudrost vidljivom i fizički upražnjavati tu mentalnu *dharmu* kao *Fudo Mjoo*, zli duhovi se više neće umnožavati. To je svrha *Fudo Mjoovih* poruka.

Za ono što se zove *Fudo Mjoo* rečeno je da je čovekov nepomičan um i nepoljuljano telo. Nepoljuljan znači ne biti zadržan bilo čim.

Letimično pogledavanje nečeg i ne zaustavljanje uma zove se nepomičnost. Pošto je svest ispunjena različitim prosuđivanjima, dešava se da se um zaustavlja na nečem jer postoje raznovrsne kretnje u njemu. Kad njegove kretnje iščile, zaustavljeni um se kreće, ali se zapravo uopšte ne miče.

Ukoliko vas deset muškaraca naoružanih mačem napadnu zamahujući njima, ako parirate svakom maču bez zadržavanja uma na tim odbranama koje se nižu jedna za drugom, vama neće nedostajati odgovarajuća radnja za svakog od njih deset.

Iako um deluje deset puta protiv deset muškaraca, ako se ne zaustavi ni na jednom od njih i vi odgovorite na svakog u nizu, da li će odgovarajuća radnja izostati?

Ali ako se um zaustavi na jednom od tih muškaraca, iako ste parirali njegovom zamahnutom maču, odgovarajuća radnja će izostati kada naiđe sledeći čovek.

S obzirom na to da *Hiljaduruka Kanon* ima hiljadu ruku na svom jednom telu, ako se um zadrži na onoj koja drži luk, drugih devetsto devedeset biće neupotrebljivo.² Sve te ruke su upotrebljive zato što se um nije zadržao na jednom mestu.

Što se tiče *Kanon*, koja je svrha od njenih hiljadu ruku pripojenih uz telo? Taj oblik je osmišljen s namerom da se ukaže ljudima da će, ukoliko nepomična mudrost izostane, čak i na hiljadurukom telu svaka ruka biti neupotrebljiva.

Stojeći pred nekim drvetom i posmatrajući samo jedan od njegovih crvenih listova, vi nećete videti